

نالہ باری یه

دہروونی یه کانی

مندال

(واته دژه کومه لایه تی نین) وهك :-
أ - گیروگرفته کانی خوورہ وشت : بونموونه : په نجه
مژین ، نینوک گهستن ، میز کردنی شهوانه ، خول خواردن .
زمان گرتن (تلعم) .
ب - ناله باریه کانی که سایه تی : بونموونه : شهره
کردن ، خه و خه یال کردن ، توورہ و توندی ، دلناسکی .
که لله رقی و ، نه حه جان .
ج - گیروگرفته کانی قوتابخانه : وهك : نه چونه
قوتابخانه و یا خو دزینه وه له قوتابخانه وه یانیش دوا که وتن له
وانه کان .
د - نیشانه دہروونی یه جهسته یه کان :
نالہ باری دہروونی مندال له وانه یه کاربکاته سہر
دہماره کان و نیشانه ی جهسته یی تیدا به دیار که وی .
وهك : نه خواردن ، رشانه وه ، سک چوون و قہ بزی .
هویہ کانی گیروگرفتی هہلس وکوت له مندالاندا :-
ہرچہ نده هویہ کان به تہواوی دہست نیشان نہ کراوه ،

ہہموو جوره نہ خوشی یه دہروونی یه کانی که له گہورہ دا ہہ یه
بوی ہہ یه له مندالانیش دا بیبزیٹ ، ئەگہر چی نیشانه کان
لہ وانه یه جیاوازیان ہہ یی .
بہ لام گرنگرتن نالہ باری ی دہروونی له مندالدا بریتی یه له
گیروگرفته کانی هہلس و کہوت (التصرف) که به زوری له
کومه لیک (مجموعه) مندالدا به یه کہ وه دہیبزی و ، دہ کریتہ دوو
به شہ وه .

۱ - ئەو هہلس و کہوتانہ ی زیان دہ به خشنه کومہل . (دژه
کومه لایه تیہ کان - anti social) :-
وهك : دزین ، درو کردن ، دوور کہوتنہ وه له مالہ وه به یی
هؤ ، بہرہ لابی ، خوگرتن (الادمان) به دہرمان وه یان به
ئەلکھول (ئەمہ به زوری له کومه لگا تیک شیواوه کانی روژئاوا
دہیبزی) وه ہہروہا ہہموو زیان به خشین و تاوانیک به کومہل
(المجتمع) .
۲ - ئەو هہلس و کہوتانہ ی زیان نابہ خشنه کومہل

کۆمه‌لێک به‌یه‌که‌وه به‌هۆی دانیشتن له‌گه‌ڵیان دووجار له ههفته‌یه‌کدا بۆ ماوه‌ی «٤-٦» مانگ . هه‌روه‌ها هه‌رکاته‌ی ئه‌و مندالانه‌ پۆیستیان به‌ ده‌رمان بوو بیان درێتی وه‌ک ده‌رمانه هێمن که‌ره‌وه‌کان (المهدئات - tranquilizers بۆ منداله‌ کۆوره‌و تونده‌کان ، وه‌یان ده‌رمانی دژه‌خه‌موکی (ضد الکابه‌ - anti depressant) بۆ ئه‌و مندالانه‌ی تووشی میزی شه‌وانه (التبول الليلي) هاتوون .

له هه‌ندی‌ حاله‌تیشدا که مندال هه‌لس و که‌وته‌کانی دژه کۆمه‌لایه‌تی بێت وه‌ یا ئه‌و ده‌وره‌به‌ره‌ی تیدا ده‌ژی ناله‌بار بێت جیا کردنه‌وه‌ی له شوێن و دانیشگه‌ی تایه‌تی بۆ ماوه‌یه‌ک پۆیسته .

(٢) - چاره‌سه‌ری باوانی منداله‌که :

چاره‌سه‌رکردن باوان به‌یه‌کسانی و ته‌نانه‌ت زۆر جاریش زیاتر له چاره‌سه‌ری منداله‌که گرنگتره . چاره‌سه‌ری باوانیش بریتی‌یه له یارمه‌تی‌دان و راویژکردن بۆ تی‌گه‌یشتن له گه‌یروگرفتی منداله‌کانیان و په‌یوه‌ندی باش و پته‌و به‌ستن له گه‌ڵیاندا .

سه‌رچاوه :

A Hand book of Medicine For Practioner (Thirteenth Edition) April 1985

به‌لام ئه‌م خالانه‌ی خواره‌وه گرنگی‌یان هه‌یه :

- (١) - بۆماوه‌و ره‌چه‌له‌ک .
- (٢) - بوونی نه‌خووشی وه‌یان که‌م و کۆره‌یه‌کی جه‌سته‌یی .
- (٣) - زیره‌کی : نازیره‌کی وه‌یان زۆر زیره‌کی (ئهو منالانه‌ی که‌ گه‌یروگرفتی هه‌لس و که‌وتیان هه‌یه یا نازیره‌کن وه‌ بێش ئیجگار زۆر زیره‌کن ، وایه زیره‌کی ئاسایی گرنگی‌ی نه‌ .)

(٤) - په‌یوه‌ندی خراب و گه‌یروگرفتی دایک و باوک و هه‌روه‌ها سوور بوونیان له‌سه‌ر هه‌ندی‌ شت له په‌روه‌رده‌کردنی منداله‌کانیان بۆ نمونه : ده‌رکردن ، به‌راوردکردن له‌گه‌ڵ منالانی‌تر ، زۆر ئاگاداری و زۆر خو‌ش‌ویستیان (مه‌به‌ست ئیره‌دا ئاگاداری و خو‌شه‌ویستی له راده‌به‌ده‌ره‌ به‌جۆرێک که نه‌توانن هه‌یچ شتیکیان لی‌قه‌ده‌غه‌کن هه‌رچه‌ند ئه‌و شته‌ زیان - به‌خشیشی بێت) .

(٥) - هۆی کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌کردن :

وه‌ک چۆنه‌تی گه‌وره‌کردنی مندال و ژانی خه‌زان و دانانی منال له دایه‌نگا (الحضانه) و هه‌روه‌ها خو‌و نه‌ریتی کۆمه‌ل .

(٦) - ئه‌و ده‌وروو پشته‌ی که منال تیایدا ده‌ژی : وه‌ک ژان له شوێنی زۆر قه‌له‌بالغ و یا شوێنی زۆریس ، هتد .

چاره‌سه‌رکردن :

چاره‌سه‌ری ناله‌باری‌یه ده‌روونی‌یه‌کانی مندال دوو لایه‌ن ده‌گرته‌وه .

(١) - چاره‌سه‌ری منداله‌که :

باشترین جیگا بۆ چاره‌سه‌ری ئه‌و جۆره مندالانه شوێنی تایه‌تی‌یه بۆ راویژکردنی مندال که تیایدا کۆمه‌له‌که‌سیک ئیش بکات پیکه‌تیی له پزیشکی‌یه‌کی ده‌روونی و که‌سیکی پسه‌پۆر له ده‌روونزانی و لیکۆله‌ره‌وه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی که به‌جۆرێک له هه‌ر مندالێک بکۆلنه‌وه‌و بتوانن ده‌ست نیشانی ئه‌و هۆیانه بکه‌ن که کاریان کردۆته‌سه‌ر منداله‌که ، ئینجا چاره‌سازی ده‌روونی منداله‌که بکه‌ن هه‌ر منداله‌که‌ی به‌ته‌نیا وه‌یان باشتر وایه